

Stuber Andrea

Veszethordtát, ember

Vannak drámák, amelyek évszázadok óta folyamatosan foglalkoztatják az alkotóművészeket. Ezek között alighanem Shakespeare *Hamletje* áll a legelőkelőbb helyen. Zene, film, képzőművészet, irodalom – számos műfajban feldolgozták vagy érintették a dán királyfi történetét, még képregény és diafilm is készült belőle. Mindenekelőtt persze a színházakban otthonos, a bábszínházakat is beleértve. (Játszotta az egri Harlekin Bábszínház, a kecskeméti Ciróka, és egyszer láttam a Ljubljanoi Bábszínház kirakatában elbűvölő Hamlet-mariónettábót az előadásukból.)

Hamlet nem csak prózai előadásokban mutatkozik gyakran – a különböző fordításoknak köszönhetően változatos alakban –, táncos, fizikai színházi produkció is született belőle, valamint legalább két opera és legalább két rockopera. Az 1986-os Nagy Feró-féle *Hamletet* mindenképp érdemes említeni, mert mostanában éppen elővette egy független színházi társulás, a SICC Production, az SZFE-n tavaly végzett Novák Eszter–Selmeczi György-osztály tagjai. Az Erzsébet téri Akváriumban adják elő Turi Péter címszereplésével, nehéz színpadi terepen, a játszó személyek zenélésével. Körülbelül azt a felszabadító érzést keltve a közönségben, hogy menjen a búsba mindenki. Ahogy az 1986-os lázadó előadás politikai-társadalmi közege, úgy a mostani is.

Ezenközben a békéscsabai Jókai Színházban is műsorra tűznek egy *Hamletrockot*, amelyhez a 65 éves, kormorános Szűts István komponálta a zenét, és a színházat igazgató 72 éves Seregi Zoltán viszi színre. (A kulturális tévécsatornán a rendező lelkesen nyilatkozta, hogy Zalán Tibor zseniálisan írt bele Shakespeare-be.) Természetesen „egyszerű” prózai módon is megy a dráma, Tatabányán Szikszai Rémusz rendezésében, Csabai Csongor címszereplésével, Budaörsön Alföldi Róbert koncepciójában Fröhlich Kristóf tévedésben lévő Hamlet-figurájával (nem ölték meg az apját), Pesten pedig a Magyar Színházban, ahol Eperjes Károly Haumann Mátéval hozta ki a híres darabot.

Sokféle *Hamletet* láthattunk már nagyon különböző helyszíneken. Csak az utóbbi néhány évtizedből: egykori rakétabázison (2004, Bertók Lajos), a debreceni Nagyerdei stadionban (2021, Rózsa László) a temesváriakét a Keleti pályaudvaron (2003, Balázs Attila), a Nemzetiét fordítva, a színpadon ülve és a nézőtérén játszva (2012, Szabó Kimmel Tamás). Izgalmasan alakult a Bárka Színházban Tim Carrol találmánya 2005-ben, amikor Balázs Zoltán *Hamletje* mellé minden este kisorsolták a többi szerepre az aznapi színészeket. Valamint Schilling Árpád háromfős rendezése (Gyabronka József, Nagy Zsolt és Rába Roland). Találkoz-

hattunk intellektuális *Hamlettel* (Gábor Miklós!), sportossal, apatikkussal, hiperaktívval, fiatalabbal (Ternyák Zoltán!), korosabbal. A rangidős talán az ötvenéves Bajomi Nagy György volt az ő lenyűgöző, óriáscecsemő jellegű *Hamletjével*, amelyért 2016-ban Gábor Miklós-díjat kapott. Néha dúskáltunk: miközben Cserhalmi György Győrben forralta a bosszút, Kovács Lajos Szolnokon, két évre rá pedig Kaposváron Máté Gábor, Pécssett Kulka János. (Személyes nézői életem legemlékezetesebb *Hamletjét* egy moszkvai nagyszínházban láttam, a színpad fölött egy áttetsző kocka képe lebegett, abban játszott a Jevgenyij Mironov a *Hamlet* összes szerepét a Robert Lepage nevű varázsló rendezésében.)

A jelenlegi kínálatból a magát „a családok színháza”-ként hirdető Magyar Színház frissen bemutatott *Hamletje* két szempontból ígérkezett érdekesnek. Egyrészt mert a 71 éves művészeti vezető, Eperjes Károly rendezte. Másrészt mert a királyfit a 44 éves Haumann Máté játssza. (Édesapja, Haumann Péter 36 évesen Claudiust alakította a Madách Színházban.) Eperjes Károly a *Mandiner* című orgánumnak nyilatkozva beszélt művészi szándékáról. „Klasszikus köntösben” és Arany János fordításában kívánja felmutatni a fiataloknak „a bűnnel való küzdelem példázatát, Hamletet. Segíteni kell nekik, hogy a gonoszt felismerjék és elkerüljék.” Érdekes ez, mert Eperjes Károlyt a *Rómeó és Júlia* kapcsán is főleg a bűn látszott foglalkoztatni. A szintén klasszikus köntösben játszott tragédia olyan rendezői gondolatot sugallt, mintha a szerelmi lángra

lobbanó páron valamiféle morális istenítélet teljesedett volna be az öngyilkosságuk által. Talán a többi léha, kicsapongó fiatalra sem véletlenül sújtott le a halál: az egyszerre két hölgygel járó Tybaltra és a Rómeóhoz egyértelműen homoerotikusan vonzó Mercutióra.

A mostani *Hamletet* nem terhelik feltűnő rendezői rátétek. A játszók energiájának javát úgyszólván az is el, hogy hallhatóan, érthetően és értelmezhetően előadják az Arany János-szöveget, amelyet olvasni kész gyönyörűség, elmondani és meghallgatni nyelv-, fül- és fejtörő mutatvány. Tekintve, hogy a Magyar Színház változatos képzettségű és gyakorlatú szereplőgárdát állított ki társulatának tagjaiból és vendégekből, az eredmény nem egy esetben pusztán üresen kongó, mármár kínos szavalás lett. Helyenként a beszédtechnikai hiányosságokon elbukott az ügy, és ilyenkor a szöveg némely részei – főleg az erősen megnyomott első szavak után elhaló sorok – el sem jutottak a nézőtér távolabbi fertályára. Érdekes megfigyelni a Claudiust játszó Gáspár Tibort, aki 67 éves, ősz, megtermett férfiként rendre a karjaiban hozza-viszi és nyalja-falja friss feleségét: Györgyi Anna klasszikus forma, odaadóan buja Gertrudját. Gáspár Tibor mint testvérgyilkos trónbitorló és hedonista kéjenc, beáll két ívelt fal közé a bűnbevalló, imádkozós monológiához, és pontosan tudja, csinálja, amit és ahogy kell. Hozza a pillanatnyi gondolatból és emócióból fakadónak tetsző színpadi beszédet, az erőt és kétséget egyszerre kifejező testbeszédet, mimikai gesztusokat.

Az előadás képi világát játékosan határozza meg Ferenczy-Kovács

Attila komor, nagyszabású díszlete. Biztosítja a „klasszikus köntösben” jelszóhoz társítható zord várfalat, boltíves hidat, sötét függönyöket, nagy, kerek facsillárt gyertyákkal az összedorbézolt lakodalmi asztal fölé. Hátrulra pedig artisztikus képet vetít hullámzó tengerrel – Dániában vagyunk –, a sötétben derengő hegyekkel, a napsütéses órák száma kevés, és Helsingörből rálátni az Északi-tenger öblére. Ez a színpadmélyi borongós víztükör némi füstköddel befújva gyönyörű háttérként szolgál Ophelia halálához. A nagyon fiatal, menyasszonyi fehérbe öltöztetett, pihe-puhán beszélő, megszeppent Opheliának mutatkozó Kiss Anna Gizella lírai szépséggel belegyalogol a víz fölötti párába. Látjuk is mindjárt a rivaldánál leengedett áttetsző függönyre vetítve, ahogy a lány lassan elmerül a vízben. (Kicsit meglepő aztán, hogy később katonák is elvonulnak ugyanitt, derékig száraz lábbal.) A Rátkai Erzsébet tervezte jelmezek a konvencióknak megfelelőek, tehát gazdagok és dekoratívak. Bőséges a felhozatal nehéz selymekből, bíborból, bársonyból, gyöngyös koszorúból.

A megbízhatóan középre rendezett előadásban akadnak olyan megoldások, amelyek nem kedveznek a szereplőknek vagy a helyzeteknek. Például egy intermezzo: az első felvonás végén, a „kizököknt az idő” után Hamlet váratlanul összefut a színen Opheliával, és kezébe nyomja a szerelmes levelet, amelyet Polonius rögtön elvesz a lányától, és hamarosan átad a királyi szülőknek. Mintha ez a levél mostani lenne. Mintha apja halála, anyja násza és apja szellemének

jelentkezése után Hamletnek pont arra lenne gondolja, hogy Opheliát a vonzalmáról biztosítsa. Furcsa kisé a városi színésztrupp is, amelyről ezúttal nem mondják el, hogy veszélybe került, s léte bizonytalanra vált. Egyetlen színész a tagja (az idősebb Hamlet szellemét is adó Fillár István) és inkább mutatványosként további két, kis növésű szereplő, egy férfi és egy nő. Itt jegyzendő meg, hogy az amúgy zömmel pontos, szöveghű textusból kihúztak egy fontos sort. Amikor Hamlet a színészeket Polonius gondjaira bízta – Polonius Viczián Ottó a leghagyományosabb módon ábrázolja komikus figurának, szimpla bohócnak –, akkor azt kéri az udvari kamarástól, hogy jól bánjon a társulattal. Érdemök szerint fogok bánni velök – válaszolja Polonius. – Veszethordtát, ember, sokkal jobban kell! – horgad fel Hamlet. Ám a folytatást már nem mondja el: Bánj mindenkivel érdeme szerint: melyikünk kerül el a mogyorópálcát?

Az előadás terhét természetesen Haumann Máté cipeli. Ez a szép, ősz hajú, fiatalon is inkább férfiasnak, mint fiúsnak mutatkozott színész, aki a gesztusaival, a mozdulataival, a tartásával, a kiállásával helyenként jólesően emlékeztet az édesapjára. Hamletünk barátja, Horatio – vagyis a rokonszenves Pavletits Béla – szintén őszülő negyvenes, tehát mintha a wittenbergi alumni tagjai találkoznának itt. A végén Horatio a halott barátja fejére teszi a koronát, miközben a katonák begyömöszölik Hamletet a sírásók gödrébe. Haumann Máté tisztességesen megdolgozik a dán királyfiért, megviselt hangjáért megküzdve, statikus helyzetekbe

beleállva, koncentrált szövegmondással, beosztott energiával, temperált lelkiállapotokkal. Bizakodjon a Magyar Színház, hogy ez elég lesz annak az ifjúsági közönségnek, amely várhatóan csoportos nézője lesz a produkciónak.

Hamlet. A Magyar Színház előadása. Szereplők: **Haumann Máté, Gáspár Tibor, Györgyi Anna, Kiss Anna Gizella, Viczián Ottó, Fillár István, Pavletits Béla, Barsi Márton.** Díszlet: **Ferenczfy-Kovács Attila.** Jelmez: **Rátkay Erzsébet.** Zene: **Bucz Magor.** Dramaturg: **Deres Péter.** Rendező: **Eperjes Károly.**

Vadas József

Vadász-házak a Vigadóban

120

Úgy alakult, hogy nem kellett beleszólnunk a gyerekeink pályaválasztásába, mert tudták, mit akarnak. Jól is döntöttek: megelégedésemre nem a mi foglalkozásunk mellett kötöttek ki, noha az ellenkezőjét sem kifogásoltuk volna. Hiszen számos előnye van a család közös vagy legalábbis rokon szakmájának; hadd ne soroljam, mert olyan nyilvánvaló. Hajdan ez is volt a természetes: a legkülönbélebb mesterségek képviselői kapták örökségül nemzedékről nemzedékre a foglalkozásukat. Újfént orvosok és jogászok, színészek és zenészek követik példájukat, mióta a politika nem tesz durva erőszakot a társadalmon, ahogy volt rá példa, nem is egyszer, a történelmünkben. Ekként formálódott az a tág értelemben kortársi építészdinasztia, amelynek tagjai a közelmúltban Vadásztársaság néven mutatkoztak be a Vigadó Galériában. A két nagy termet megtöltő reprezentatív kiállítás ugyanakkor azt példázza, hogy a nemzedékek teljesítménye közé automatikusan akkor sem lehet egyenlőséget tenni, ha szorosan követik egymást. Az építészet ugyanis nem pusztán mérnöki

tevékenység, legalább ennyire – sőt elsősorban – egyéni érzékenységet és tehetséget kívánó szellemi produkció. Mindenkinék küldetése van, nekünk ezeket kell sorra venni és a kor kihívásaival szembesítenünk.

Mi volt a feladat a két háború között? Mármint a dinasztiaalapító Vadász Mihály (1900–1967) és legprogresszívabb pályatársai számára. Nem egyszerűen a hivalkodó neobarokk, a két háború közötti Magyarország hivatalos stílusának leváltása bauhausinak nevezett modern formavilágra. Ez csupán stiláris fordulatot hozott volna. Fő motivációjuk a szakma radikálisan új programjában rejlett: reprezentatív beruházások ellenében szociális (olcsó és praktikus) kislakások tervezése a társadalom szegény sorsú túlnyomó hányadának. A fentiekből következően ipari technológiával, arra alkalmas mértani tömegek, sima falak és pusztalapostetők alkalmazása révén, hogy csak néhány látványelemet említssek. Ennek a politikai hitvallásként is értelmezhető elképzelésnek a megvalósítására a Horthy-korszakban legfeljebb kivételes konstelláció-